

100 GODINA U SLUŽBI RIJEČI PAPINSKI BIBLIJSKI INSTITUT 1909. – 2009.

Mario CIFRAK

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb
mario.cifrak@ofm.hr

Od 3. do 8. svibnja 2010. u Rimu je održan završni tjedan obilježavanja stogodišnjice Papinskog biblijskog instituta koje je započelo još 7. svibnja 2009. S hrvatskog govornog područja bili su nazočni ex-alumni Instituta dr. Mato Zovkić (KBF Sarajevo) i dr. Mario Cifrak (KBF Zagreb) te neki sadašnji studenti Almae matris.

Radni tjedan bio je podijeljen na nekoliko dijelova. Prvi dio, od 3. do 5. svibnja, bio je posvećen razmišljanju o završenoj XII. biskupskoj sinodi pod naslovom »Verbum Dei, Verbum in Ecclesia, Verbum mundo«. Na tu je temu uvodno predavanje održao mons. Gianfranco Ravasi, predsjednik Papinskog vijeća za kulturu. Mons. Ravasi je na početku zahvalio, pozivajući se na Kol 3,15, Institutu i njegovim brojnim bivšim studentima koji su doprinijeli radu Sinode. Sama Sinoda je imala strukturu: Riječ Božja u vjeri Crkve, u životu Crkve i u poslanju Crkve. U takvom pristupu uzima se »riječ Božja« kao glas (*vox*) Riječi – objava, lice Riječi – Krist, kuća Riječi – Crkva te putovi Riječi – poslanje. Verbum Dei, se promatra kao božansko svjedočenje (usp. Post 1,3 i Iv 1,1). Riječ upravlja poviješću. Jedna riječ sadrži cijelo iskustvo Sinaja: »Ispred ognja Jahve je govorio vama; čuli ste zvuk riječi, ali lika niste nazreli – ništa osim glasa« (usp. Pnz 4,12). Susreću se povijest i vjera, povijesnost (*sarks*) i memorija. To traži povijesno-kritičku metodu integriranu s teologijom. Riječ Božja je prisutna u Crkvi prije svega u pastoralu u vidu homilije, koje su danas često duge i površne. Osobito se govori o *lectio divina*. Treba čitati, tumačiti i

slušati. Riječ u svijetu je kulturni fenomen; u grčkom svijetu nekoć je to obuhvaćala *paideia*, u novom vijeku *humanitas*, a danas industrijalizam. Biblijska mudrost kaže: »Jer prema veličini i ljepoti stvorova možemo, po sličnosti, razmišljati o njihovom Tvorcu« (Mudr 13,5). Razmišljati o Tvorcu je posao teologije, riječi o Bogu.

Riječ Božja i teologija

Dva su se predavanja odnosila na odnos riječi Božje i teologije. Mons. Laurent Monsengwo Pasinya, nadbiskup Kinshase, postao je prvi afrički doktor biblijskih znanosti. Govorio je o riječi Božjoj kao analognom pojmu. U njezinu apsolutnom značenju ona označuje Isusa Krista, utjelovljenu Riječ (*logos ensarkos*), a u analognom smislu označuje svjedočanstvo o povijesnom događaju, znači zapisanu, uknjiženu riječ (*logos embiblos*). Isus je i objekt i subjekt Božje objave. Vrlo je važno tumačenje riječi jer je već u samim počecima Crkve to bio problem: »Tako u svim poslanicama gdje o tome govori. U njima ima ponešto nerazumljivo, što neupućeni i nepostojani iskrivljuju, kao i ostala Pisma – sebi na propast« (2 Pt 3,16). Pavlove poslanice su već držane Pismom, odnosno Bogom nadahnutim, inspiriranim knjigama. Kao takve upravljene su svim ljudima te je potrebno »na svakom velikom socijalno-kulturnom području promicati takav teološki pristup kojim će se, u svjetlu tradicije sveopće Crkve, djela i riječi koja je Bog objavio a zapisana su u Svetom pismu i protumačena od crkvenih otaca i učiteljstva Crkve, podvrći novom istraživanju« (AG 22). Kako se ima tumačiti Pismo? O tome je progovorio Drugi vatikanski koncil u dogmatskoj konstituciji *Dei Verbum*. Prije svega treba tražiti nakanu autora (*intentionem auctoris*), a to podrazumijeva i razumijevanje književnih vrsta (*genera litteraria*). »No budući da Sveto pismo treba čitati i tumačiti istim Duhom u kojem je napisano, mora se za ispravno pronicanje smisla svetih tekstova s ne manje brižljivosti gledati na sadržaj i jedinstvo svega Pisma, obazirući se na živu predaju cijele Crkve i na analogiju vjere« (DV 12). Govoreći o odnosu riječi Božje i teologije naglasak je stavljen na to da je ona duša čitave (*universae*) teologije (usp. DV 24; OT 16). Jasno da je Sveto pismo riječ Božja! Kolika je važnost stavljena na pomoćni glagol – je – jer Sveto pismo nije neka posuda koja sadrži Božju riječ, nego ono to doista (*vere*) jest.

Na istu temu odnosa riječi Božje i teologije govorio je i dr. Michael Waldstein s Ave Maria Sveučilišta na Floridi s aspekta njezine trenutne situacije i budućnosti. Iz tog predavanja je ostala upamćena misao Francisa Bacona da je znanost moć nad prirodom, a Hermann Gunkel je već govorio o egzegezi kao umjet-

nosti (Die Exegese ist keine Wissenschaft, ist eine Kunst!). Naime predavač je istaknuo da živimo u moderno vrijeme gdje prirodne empirijske znanosti imaju moć kojom su prožele naš život. Te znanosti teže da isključe osobu iz znanstvenog procesa s nakanom da postignu objektivnost mjerenja i dokažu pomoću eksperimenta. No kad se pomnije promatra, osoba je u znanosti ustvari jako prisutna. Znanost je nemoguća bez osoba koje joj daju vjerodostojno svjedočanstvo. Spoznaju do koje znanost dovodi čini više od 99% vjere. Stoga ne bismo mogli dopustiti da se isključenjem osobe dovede u pitanje naš egzegetski posao. Vjera je u potpunosti razumski čin koji ne odvlači od dobre znanosti. Naime za nas egzegete vrijedi latinska izreka: »Ubi amor, ibi oculus«.

Riječ u Crkvi

Ovaj dio simpozija odvijao se u obliku okruglog stola koji je moderirao kard. Peter Kodwo Appiah Turkson. Tema je bila: *Verbum in Ecclesia* (Riječ u Crkvi). I ovdje su se očekivale reakcije na posljednju biskupsku sinodu posvećenu Božjoj riječi. Najprije je izlagala dr. Bruna Costacurta, profesorica na Gregoriani. Ona je uzela za polazište nekoliko sinodalnih propozicija. I to propoziciju 25 koja govori o nužnosti dviju razina u egzegetskom istraživanju, o povijesno-kritičkoj metodi i teološkoj metodološkoj razini. O proširenju perspektiva aktualnog egzegetskog studija, odnosno o opasnosti da egzegeza postane historiografija i povijest književnosti (26. propozicija). I propozicija 27 želi nadvladati dualizam između egzegeze i teologije. Jasno da je njezino izlaganje naišlo na veliku diskusiju i pitanje, što je egzegeza ako ne eminentni teološki posao jer pronalazi smisao. Mons. Broderick Pabillo, pomoćni biskup Manile održao je predavanje s naslovom »Riječ Božja u životu i pastoralu azijske Crkve«. On je govorio iz perspektive Filipina kao zemlje koja ima 83% katolika. Zanimljivo da se i u javnim prostorima dnevno slavi više svetih misa, npr. u jednoj banci u Manili slave se tri svete mise, ili u nekom trgovačkom centru čak sedam svetih misa. Filipinci nemaju osjećaj za povijest, nego su okrenuti svakodnevnom životu. Veliku ulogu u njihovoj biblijskoj duhovnosti imaju izvještaji muke i uskrsnuća Gospodinova te psalmi. Iako se na Filipinima govori više od stotinu različitih jezika, cjeloviti prijevod Biblije postoji samo na osam velikih jezika, a na četrdesetak jezika postoji prijevod Novog zavjeta. Ovdje je bilo zanimljivo čuti i intervent jednog isusovca iz Vijetnama koji je proveo više godina u zatvoru, a govorio je kako su se zatvorenici baš zbog nemogućnosti da se posvete poučavanju i predavanju dali na

prevođenje Svetog pisma. Protestanti su platili izdavanje, a tiskao ga je i izdao režim. Slično je i u Kini. Mons. Thomas Collins, nadbiskup Toronta, održao je predavanje pod naslovom »Iskustvo *Lectio divina* jednog biskupa«. Odmah je naglasio da *Lectio divina* nije kateheza, nego molitva. Jednu nedjelju u mjesecu nadbiskup drži u katedrali u Torontu *Lectio divina*, prije je to činio i u Edmontonu. *Lectio* traje 45 minuta u večernjim satima. To mu omogućuje osobni susret s vjernicima. Svaki vjernik to treba činiti i kod kuće. Dolaze ljudi različitih profila. Čak se snima i emitira preko lokalne TV, a može se naći na YouTubu ili DVD-u. Njemu je stalno bilo pred očima njegovo biskupsko ređenje i pritom otvorena knjiga evanđelja nad njegovom glavom. Mons. Ramon Alfredo Dus, biskup Reconquiste u Argentini, zbog spriječenosti je poslao svoje predavanje s naslovom »Biblija u Crkvi u Americi. Latinoamerički projekt prijevoda Biblije«. Tekst je pročitao prof. Horacio Simian-Yofre, SJ, s Biblijskog instituta jer i sam sudjeluje u tom projektu novog prijevoda iza kojeg stoji Biskupska konferencija Latinske Amerike (CELAM). Skraćena projekta je BIA = Biblia de la Iglesia in América. Projekt je započeo 2005. i tim povodom su održana dva skupa i dva seminarara. Ove godine se očekuju prijevodi svih četiriju evanđelja koji će biti poslani na pokusno čitanje vjernicima, jer prijevod bi trebao biti i liturgijski. Pastoralno posredovanje Biblije tema je o kojoj je govorio p. Ludger Feldkämper, SVD, koji je dvadeset godina proveo u službi biblijskog apostolata Katoličke biblijske federacije. Naime od 1984. do 2000. bio je generalni tajnik i u to vrijeme inicijator biblijsko-pastoralnog tečaja »Dei verbum« u Nemi kod Rima. Od 2001. do 2005. bio je koordinator Biblijske federacije u Rimu i koordinator biblijskog apostolata svoje družbe u europskoj zoni te inicijator obilježavanja biblijske godine 2005. u cijeloj svojoj družbi. Započeo je čitanjem teksta Dj 8,26-40 iz kojeg se vidi potreba čitanja i tumačenja Božje riječi. To je jedan od zadataka koji je postavljen pred Papinski biblijski institut u apostolskom pismu utemeljenja *Vinea electa* od 7. svibnja 1909. godine. Već i prije Drugoga vatikanskog koncila započela je biblijsko-liturgijska obnova. Osobitu ulogu odigrao je Pius Parsch. Veze Papinskog biblijskog instituta i Katoličke biblijske federacije nezamislive su bez kard. Augustina Bee, koji je bio i profesor i rektor Instituta. On je pokrenuo inicijativu da se oživotvori VI. poglavlje dogmatske konstitucije *Dei Verbum* Drugoga vatikanskog koncila, tako da je 16. travnja 1969. za kard. Willebrandsa osnovana Katolička biblijska federacija. Poslije njega veoma je zaslužan kard. Martini, a stalnu vezu je predstavljao prof. James Swetnam, SJ. Iz ovoga se vidi da su u biblijskom pastoralu i apostolatu od početka uključeni ex-alumni Instituta vođeni duhom Koncila.

Kako poučavati Sveto pismo: socijalni i liturgijski kontekst

Tijekom ovog slavljeničkog tjedna odvijala su se i simultana predavanja pod radnim naslovom »Kako poučavati Sveto pismo«. Jedno je bilo »Biblija u interdisciplinarnoj perspektivi: početak kršćanstva«. Ovdje su nastupili profesori sa španjolskih sveučilišta Deusto, Valladolid, Comillas i Salamanca. Naglasak je bio na novim sociološkim i kulturno-antropološkim pristupima Svetom pismu. Prof. D. Rafael Aguirre dao je pregled tih pristupa u svojem predavanju naslovljenom »Kontekstulna egzegeza i studij početaka kršćanstva«. Prof. David Alvarez bavio se problemom carskoga kulta uzevši za polazište Rim 1,3-4, dakle tema je bila: povijesni kontekst i interpretacija Novog zavjeta: carski kult i Poslanica Rimljanima. Kulturna antropologija dokazala je veliku sličnost mediteranskih naroda, osobito u odnosu otac – sin (*imitatio patris*) i ulozi obitelji, što se može iščitati i iz Novoga zavjeta, kako je naglasio prof. Santiago Guijarro. Prof. Elisa Estévez zaustavila se na ulozi žene osobito u čudima Isusovih ozdravljenja (usp. Mk 5,24b-34), te kakvu ulogu u onodobnom društvu evanđelja namjenjuju ženi poslije njihova ozdravljenja.

Prof. Renato De Zan s Papinskog ateneja sv. Anzelma govorio je o specifičnom području teologije kojim se on bavi, tj. odnosom Biblije i liturgije. Za temu je uzeo: Biblija i slavlje: velika blizina, prisutnost i funkcije. Evo ukratko njegovih zaključaka: a) Valja razumjeti da je studij odnosa Biblije i liturgije vrlo koristan kako bi se vidjelo da se u vjerničkoj zajednici tijekom stoljeća neprekidno izvodila biblijska hermeneutika kroz liturgiju. b) Postoji želja da u biblijskom svijetu dođe do novog zanimanja za binom *Biblija/liturgija* a da se pritom ne zaustavi na golom istraživanju koliko liturgije ima u Bibliji, nego uđe na ona neistražena područja koja se mogu pokazati kao nositelji novih hermeneutika Pisma, šutljivo prisutnih i djelatnih u odvijanju slavlja.

Sudionike ovog zaključnog slavlja Papinskog biblijskog instituta na audijenciji koju srijedom drži Sveti Otac predvodio je rektor p. José María Abrego de Lacy, SJ.

Riječ u svijetu

Tema okruglog stola bila je i: Riječ u svijetu – kršćanstvo u dijalogu s kulturama i religijama. Moderator je bio mons. Fortunatus Nwachukwu, šef protokola Državnog tajništva. Pozdrav je uputio i msgr. Lucio Sembrano u ime Papinskog vijeća za međureligijski dijalog. Upozorio je na poteškoće u tom dijalogu koje dolaze od konfuzije između dijaloga i poslanja *ad gentes*, funda-

mentalizma, relativizma, sinkretizma i indiferentizma. Naglasio je da smo u takvom dijalogu upućeni slijediti Koncilski dokument *Nostra aetate*. Postoje još dokumenti: *Dijalog i navještaj* i *Dijalog i poslanje*, a uskoro će izići i pastoralne upute. O odnosima kršćanstva i hinduizma govorila je s. Rekha Chennattu, RA, iz Indije. O budizmu je trebala govoriti s. Isaac Eun-Ju Bae iz Koreje, koja je i sama obraćenica s budizma. Njezino svjedočenje pročitala je njezina susestra koja je obraćenica s konfucionizma, koji je bio tema izlaganja kineskog isusovca Marka Che Yong Fanga. Naglasak je stavljen na osobni susret s osobom Isusa Krista čega u budizmu nema. Jednako tako je istaknuto kako i budizam nije posvuda jednako tolerantan prema kršćanstvu. O islamu i kršćanstvu govorio je p. Hady Mahfouz, OLM, profesor i rektor Sveučilišta Duha Svetoga (Kaslik, Libanon). Osobito je istaknuo ulogu i lik Isusove majke Marije koja nailazi na veliko poštivanje u islamu. Ono što je osobito izazvalo zanimanje i interverte bilo je izlaganje Vladimira Peterca iz Rumunjske. Unutar samog kršćanstva pokazuje se da postoje brojne teškoće u susretu katolika i pravoslavnih, ali jednako tako i brojne pozitivne strane jer je Rumunjska bila prva zemlja s pravoslavnom većinom koju je za patrijarha Teoctista pohodio papa Ivan Pavao II. Čini se da danas ekumenska otvorenost posustaje, iako svjedočanstvo koje donosi gvardijan franjevac iz Istanbula, p. Ruben Tierrablanca, govorio o dobroj suradnji, čak o zajedničkim duhovnim vježbama pravoslavnih monaha iz Rumunjske i franjevaca u organizaciji Ekumenskog instituta iz Venecije. M^o Stefano Sabene, utemeljitelj i direktor Schola Romana Ensemble predstavio je *Pjesmu nad pjesmama* u večernjim satima. Umjetnički program je napravljen uz stručnu suradnju prof. Gannija Barbiera, SDB.

Aktualne teme egzegeze

Cjelodnevni rad 6. svibnja o aktualnim temama starozavjetne i novozavjetne egzegeze organizirali su profesori Papinskog biblijskog instituta pod vodstvom prof. Jean-Noëla Alettija, SJ. Prof. Jean Louis Ska, SJ, govorio je o novim strujanjima u istraživanju Petoknjžja. Prve diskusije tiču se postojanja izvora, tj. malih cjelina, koje su ujedinili redakcijski zahvati. Za kompoziciju Pentateuha važan problem predstavlja veza između patrijarha i Izlaska. Dva izvora o kojima se još i danas raspravlja su: svećenički spis (P) i Deuteronomij. Poslije teme izvora, izlagač se osvrnuo na redakcijske zahvate te problem rasprave o diakronijskoj i sinkronijskoj egzegezi. U egzegezi ne postoji neka »naša egzegeza«; nalazimo se u svijetu, dijalogu sa samim tekstom i ostalim kršćanima. O deuteronomističkoj povijesti i istraživanjima govorio je prof.

José Luis Sicre, SJ, polazeći od Pnz 12,2-18. Izdvojio je imena stručnjaka na tom području poslije Martina Notha, a to su: F. M. Cross koji govori o dvije redakcije (preegzilskoj i egzilskoj), R. Smend koji govori o tri redakcije (DtrH, DtrP, DtrN) u egzilu. R. F. Person daje veliku važnost školi koja nastavlja svoj rad za vrijeme Perzijanaca. T. C. Römer drži da je redakcija *Povijesti* imala tri etape, i to za vrijeme monarhije, u doba egzila i doba Perzijanaca, što je i pokazao na spomenutom tekstu iz Ponovljenog zakona. Mudrosnu literaturu je predstavio prof. Luca Mazzinghi. Od točaka za rješavanje unutar mudrosne literature navodi: identitet same mudrosti (*hokmah*), odnos biblijske mudrosti i mudrosti okolnih naroda, povijesni kontekst mudrosti, ponovno vrjednovanje teološke dimenzije biblijske mudrosti, odnos mudrosti i Tore. Uzeo je Knjigu Propovjednikovu, stavio ju je u povijesni kontekst, između sadokitizma i henohizma i pokazao dodir s helenističkom kulturom. U otkrivanju teologije Propovjednika i u njegovoj hermeneutici ide se prema sintezi velikih tema knjige: sve je ispraznost (prolazno, apsurdno); mogućnost radosti kao pozitivne stvarnosti; lik Boga i strah od njega kao veza između prve i druge teme. Na primjeru ove mudrosne knjige vidi se koliki je uloženi napor prema »integralnoj egzezezi«.

Novozavjetnu sekciju otvorio je prof. Reinhard Neudecker, SJ, na temu rabinskih studija i Novog zavjeta. Riječ je o literaturi koja se pojavila u 3. st. posl. Kr., u doba tannaita/amoraim (rabina od 3. do 5. stoljeća posl. Kr.). Spomenuto je klasično djelo H. L. Strack – P. Billerbeck, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch I – IV* (München, 1924. – 1928.) i pokazao nekoliko primjera kao što je »zlatno pravilo« u Lev 19,18, zatim Post 1,26-27 i Aqedah (Post 22). U svijet evanđelja i Djela apostolskih uveo nas je prof. Dean Béchard govoreći o *opus Lucanum* (Lukino evanđelje i Djela apostolska). Naglasio je dihotomiju između prošloga i sadašnjega u pristupu Lukinu djelu, antagonizam sinkronije (npr. komentar R. Tannehilla) i diakronije (npr. komentari F. Bovona, J. L. Nollanda i J. Zmijewskog) te u izlaganju na akademskoj razini i u crkvi. Kritika teksta u Djelima apostolskim tiče se *zapadnog teksta* i teorija o njegovu nastanku. Teološke studije Lukina djela su generalne (npr. I. H. Marshall), zatim one koje odražavaju odnos sa židovstvom (npr. R. L. Brawley, J. T. Sanders, M. Klinghardt), eklezijalni život (npr. M. Turner, W. Reinhardt, W. Bösen, J. P. Heil) ili socijalnu etiku (npr. R. Cassidy, P. F. Esler, D. A. Ayuch). *Corpus Paulinum* predstavio je prof. Jean-Noël Aletti, SJ. Pošao je o povijesnih problema koji se artikuliraju u Pavlu i židovstvu drugoga Hrama, što je zasluga »nove perspektive« koja je započela koncem sedamdesetih godina prošloga stoljeća (danas već govorimo o »svježoj« perspektivi i subve-

rzivnom rječniku koji otkriva odnos prema Rimskom carstvu). Tu su izdvojene studije M. Zetterholma, L. H. Schiffmana i P. M. Eisenbauma. O pitanju židovstva i židovsko-kršćanskog identiteta spominju se studije S. J. D. Cohena i L. L. Sechresta. Antropologija kao polazište za teološku Pavlovu refleksiju pokazuje Pavlovu evoluciju. Za pavlovsku tradiciju značajnu ulogu je odigrao S. Schulz svojom studijom o ranom katolicizmu u Novom zavjetu kao izazovu protestantizmu. Metodološki i teološki problemi se bave strukturom više negoli centrom Pavlove teologije a tu se izdvajaju egzegeti H. Merklein i J. Zumstein.

Povodom stogodišnjice Institut je u svom nizu *Analecta biblica* objavio knjigu *Biblical Exegesis in Progress. Old and New Testament Essays* koja bi trebala staviti točku na pitanja različitih egzegetskih područja Staroga i Novog zavjeta ali i predstaviti teške metodološke i teološke probleme u današnjoj biblijskoj egzezezi.

Ekumenski simpozij na fakultetu orijentalistike

Slavljeničkom tjednu dao je svoj doprinos 7. svibnja i *Fakultet za studije starog Istoka* Papinskog biblijskog instituta simpozijem posvećenim semitistici i egiptologiji. Moderator je bio prof. Agustinus Gianto, SJ. Na temu odnosa između biblijske egzezeze i orijentalnih studija na pragu novog milenija govorio je prof. Holger Gzella sa Sveučilišta u Leidenu. Studij asirologije, egiptologije, sjeverozapadnog semitskog i ostali studiji potvrđuju da su to neovisne znanosti, svaka s vlastitom infrastrukturom kojih je veza s biblijskim studijima danas suptilnija. Prof. Alessandro Roccati iz Torina imao je predavanje na temu religije knjige u Egiptu. Fenomen boga Amona treba promatrati s obzirom na važnost teksta za religijsku sferu, prilagođujući je transformacijama koje je društvo tada prolazilo. Po sudu predavača ne radi se toliko o »krizi politeizma« koliko o sukobu između arhaičnih oblika kulta i konstrukcije »tekstualne teologije« u egipatskoj monarhiji. Vjerojatno nije došlo do smanjivanja broja kultova, nego do potvrde religijskih pojmova.

Predavanja poslijepodnevnog ekumenskog simpozija »Mojsijeva različita lica« prikazala su Mojsija kao utemeljitelja i zakonodavca Izraela te Mojsija u židovskoj tradiciji i u Kuranu. Moderator je bio prof. Jean Louis Ska, SJ. Innocenzo Cardellini s Lateranskog sveučilišta sažeo je svoje predavanje »Mojsije, Izraelov zakonodavac« ovako: Mojsijev lik zakonodavca protumačen je na ambivalentan način: prema akademskim, grčkim i starijim deuteronomijskim tekstovima. S jedne strane izabran od božanstva, Mojsije je posrednik više i prvotne pravednosti koja dolazi od Boga, dok je s druge strane pravi zakonodavac pozvan da hi-

storizira božansku pravednost, proglašavajući zakone i konkretne norme. Po narativnom svećeničkom planu sinajske perikope, samo božanstvo je ono koje historizira red više i prve pravednosti proglašavajući zakone i norme direktno po diktatu ili pisanju. Time što se na posrednika izabranog od božanstva gleda kao na onog koji donosi božansku pravednost, ne pripisuje mu se više uloga zakonodavca, nego samo posrednika Zakona i proroka u čekanju proroštva. »Različita Mojsijeva lica: Mojsije u hebrejskoj tradiciji« naslov je predavanja koje je održao prof. Giovanni Rizzi sa Sveučilišta Urbaniana. Predavanje promatra Mojsija pod vidom posrednika za neprijatelje svoga naroda. Što god usmena predaja židovstva otkiva u djelu i liku Mojsijevu, to uvijek ima biblijsko uporište, iako usmena predaja predstavlja vrlo bogatu hagadičku baštinu, pored one halahičke, koja razvija biblijsku činjeničnost, produbljujući je u sinoptičkoj usporedbi s čitavom usmenom i pisanom Torom. »Mojsije u islamskoj tradiciji predstavlja izričit izraz božanske Istine koja djeluje u čovjeku«, ustvrdio je imam Yahya Pallavicini u svom predavanju posvećenom Mojsijevu liku.

Posebnom ugođaju doprinio je p. Saju George Moolamthuruthil, SJ, indijski umjetnik i stručnjak za ples Bharatanatyam. Bio je to ples inspiriran biblijskim temama. Na koncu slavljeničkog i radnog tjedna slavljena je euharistija koju je u crkvi sv. Ignacija predvodio p. Adolfo Nicolás, general Družbe Isusove i zamjenik Velikog kancelara Papinskog biblijskog instituta, kard. Zenona Grocholewskog, prefekta Kongregacije za katolički odgoj. Zajednički ručak sudionika bio je u klausturu rezidencije otaca isusovaca na Institutu.